

[10]. Миколаївський район (4,46), як і більшість районів Львівської області, належить до перетворених.

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону довкілля в Миколаївському районі станом на 2020 рік складають 11 621,8 тис. грн., з них на: охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 754,6 тис. грн., очищення зворотних вод – 4 172,6 тис. грн., поводження з відходами – 6 665,2 тис. грн., захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод – 3,2 тис. грн. [3].

Список використаних джерел

1. Борщевський П. П. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону / Борщевський П. П., Чернюк М. О., Заремба В. М. К.: Аграрна наука, 1998. 240 с.
2. Боярин М. В. Конструктивно-географічні основи природокористування в басейні річки Західний Буг / М. В. Боярин // Наук. вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2010. Вип. 15. С. 164–168.
3. Довкілля Львівської області: статистичний збірник / За ред. С. Зимовіної. Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2021. 134 с.
4. Івашків Я.М. Миколаївське Придністров'я [Текст] / Я. М. Івашків, К. В. Івашків, Є. І. Кушнір. Львів: РАСТР-7, 2016. 292 с.
5. Клементова Е. А. Оценка экологической устойчивости сельскохозяйственных ландшафтов / Е. А. Клементова, В. Гейниге // Мелиорация и водное хозяйство. 1995. № 6. С. 33–34.
6. Населення Львівської області 2020: демографічний щорічник / За ред. С. Зимовіної. Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2021. 112 с.
7. Рідей Н. М. Екологічна стандартизація для забезпечення сталого землекористування та охорони земель / Н. М. Рідей, Д. Л. Шофолов // Людина і довкілля. Проблеми неоекології. 2009. Вип. 11(12). С. 41–50.
8. Третьяк А. М. Методичні рекомендації оцінки екологічної стабільності агроландшафтів і сільськогосподарського землекористування / Третьяк А. М., Третьяк Р. А., Шквар М. І. К. : ВУААН, 2001. 15 с.
9. Форма № 6-зем. Звіт про наявність земель Миколаївського району.
10. Шищенко П. Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании / П. Г. Шищенко. К.: Фитосоциоцентр, 1999. 284 с.

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЧКИ ОЛЕШНІ ТА ЇЇ БАСЕЙНУ

Рижова В.В., Харченко Д.О.

Стецьківський заклад загальної середньої освіти Сумської міської ради
verok03101971@gmail.com

Річки – головні поверхневі артерії суходолу, наявні на всіх континентах.

Залежно від водозбірної площі басейну, річки поділяються на великі, середні та малі (класифікація відповідно до ст. 79 Водного кодексу України) [1]. До великих належать річки, що розташовані у кількох географічних зонах і мають площу водозбору понад 50 тис.км², до середніх – ті, які мають площу водозбору від 2 до 50 тис.км², а до малих – річки з площею водозбору до 2 тис.км².

Оскільки малі та середні річки використовуються в різних галузях народного господарства, забезпечують екологічну рівновагу в регіоні їх знаходження, науковці приділяють значну увагу їх вивченню. Малим річкам України присвятили праці О. І. Мережко, Р.В. Бабко, Р.В. Хімко, Л.П. Царик, А. В. Яцик [2,3], О.С. Данильченко [4,5].

У той же час, далеко не всі малі річки є вивченими. Це і обумовило обрати об'єктом дослідження – місцеву річку Олешню. Предметом дослідження – фізико-географічні особливості річки та її басейну. Метою роботи є з'ясування фізико-географічних особливостей річки Олешні та її басейну.

Річка Олешня, протікає в східній частині Сумської області, на північ від обласного центру, відноситься до басейну Дніпра та є його притокою другого порядку. Свою назву річка отримала від історичної назви яркової системи Велика та Мала Олешня. Також є версія, що річка отримала назву від заростей вільхи, яка супроводжує її по всій довжині.

Річка є основною голубою артерією для сіл Кияниці, Іволженого, Писарівки, Хотіні, Миколаївки, Кровного, Руднівки, Стецьківки та Н. Піщаного. Бере початок річка Олешня за кілометр на північ від села Нова Січ, витікаючи з яру. Тече спочатку, переважно, на захід. Біля села Кровного повертає на південний захід, далі – на південний схід і південь, впадаючи біля міста Суми в річку Псел і є його правою притокою (рис.1).

Рис. 1. Картосхема басейну річки Олешні

Територія басейну річки Олешні знаходиться в межах південно-західних відрогів Середньоруської височини, що в тектонічному плані відповідає південно-західному схилу Воронежського кристалічного масиву і належить до Середньоруської області пластово-денудаційних підвищених рівнин. В межах цієї області виділяють Хотінсько-Сумське плато, яке розчленоване річками та знижується в південно-західному напрямку, а його підвищення є вододілом річки Олешні.

У геологічній будові беруть участь палеогенові та неогенові відклади, що представлені пісками з прошарками пісковиків, глин та мергелів, а також крейда та вапняки мезозою. Вони перекриті четвертинними відкладами у вигляді лесів та лесовидних суглинків [6, 7].

Територія водозбору річки знаходиться у помірному кліматичному поясі [8], характеризується помірно-континентальним типом клімату з чітко вираженими порами року: тривале тепле літо, прохолодна, здебільшого волога осінь, відносно холодна зима з сніговим покривом, частими відлигами та весна. Влітку можливі тривалі посушливі періоди (2010, 2018 рр.). Сніговий покрив відносно не стійкий, під час відлиг він може сходити. Середня температура повітря в січні складає $-7^{\circ}\dots-8^{\circ}\text{C}$, а в липні $+19,0^{\circ}\dots+19,5^{\circ}\text{C}$. Абсолютний мінімум температури -36°C , а абсолютний максимум $+40^{\circ}\text{C}$. Річна кількість атмосферних опадів, що випадає за рік, складає близько 600 мм з максимумом влітку [6, 7].

Річкова система Олешні складається з головної річки, що має довжину 34 км, двох лівих та двох правих приток (таблиця 2.1) [9].

Таблиця 1

Головна річка та її притоки

Головна річка	Назва	Ліва чи права притока	Порядок притоки	Довжина, км	Відстань від місця впадіння до гирла головної річки, км
Олешня	Кровна	права	1	12	17
Олешня	Рогізна	права	1	8	14
Олешня	Каланчак	ліва	1	4	7
Олешня	Житич	ліва	1	4,5	4

Найпоширенішими ґрунтами на території басейну є азональні лучні та лучно-болотні, сформовані на алювіальних відкладах глинистого та суглинистого механічного складу [8]. Місцями є незначні території з чорноземами типовими малогумусними вилугуваними та чорноземами реградованими [6, 7].

В межах басейну річки Олешні представлені лісостепові види ландшафтів: давні прохідні долини з ясно-сірими, сірими лісовими ґрунтами і чорноземами типовими з розрідженими кленово-липово-дубовими і дубово-сосновими лісами; розчленовані підвищені лесові рівнини з чорноземами типовими малогумусними і опідзоленими з агрофітоценозами та фрагментарно – дібровами.

Природно-територіальні комплекси представлені слабо хвилястими заплавами рівнинами (луками), на палеогеновій та неогеновій основі. Рослинний покрив, в основному, заміщений сільськогосподарськими угіддями на місці кленово-липово-дубових та дубових лісів. В заплаві зустрічаються лучні степи та осушені низинні болота, зайняті під сіяні луки та сільськогосподарські угіддя. У верхів'ї річки поширені ліси з берези повислої, а також розташовується Кияницький дендропарк (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення в Україні), дендрологічна колекція якого представлена 29 родинами рослин. На території басейну річки зустрічаються природні острови лісів [6,7].

Басейн річки Олешня розміщений в межах Псельсько-Ворсклинського межиріччя Середньоруської височинної лісостепової провінції сильно розчленованих лесових рівнин [10].

Для долини річки Олешні характерна класична асиметрія: правий берег крутий, лівий пологий, терасований. Річка більшою частиною протікає по території з пониженим рельєфом, заболочених і перезволожених ділянках. Долина річки коритоподібна, досить широка (від 1 км і більше), порізана численними балками і ярами. Заплава в середній течії місцями заболочена, зустрічаються невеликі стариці. Річище слабо звивисте, влітку у верхів'ї пересихає. Заплава складена четвертинними річковими алювіальними відкладами, потужністю кілька метрів. Верхня частина алювію (заплавний алювій) складена супіщано-суглинистими відкладами з прошарками глин та пісків. У зниженнях розповсюджені також болотні та алювіально-болотні відклади, потужністю до 5-7 м.

Ширина природного русла в середньому знаходиться в межах від 1 до 5 м, ширина у точці наближеній до гирла річки – 14 метрів, а максимальна ширина зарегульованих ділянок сягає 100 м.

Глибина природного русла незначна 0,5-1 м. Дно, зазвичай, земляне – вкрите шаром мулу, потужністю до 0,5-0,8 м. Швидкість течії незначна – в середньому 0,2 м/с (під час літньо-осінньої межені), характер течії спокійний. На всій протяжності річки в 60-х роках було побудовано сім ставків: Кияницький, Іволжанський, Писарівський, Хотінський, Миколаївський,

Руднівський, Стецьківський, завдяки яким русло стало значно ширше, середня ширина його становить 3-4 м, зменшилась швидкість течії, що привело до зарегульованості, замулення русла і зменшення глибини. Великі площі пойми активно заростають вологолюбивими рослинами: вільхою, вербою, верболозом та іншими, що складають різні угруповання рослинності. Прогресує тенденція до замулення річки, зменшення швидкості течії, заростання русла різноманітною рослинністю.

Найбільша водність спостерігається весною, найменша – у літньо-осінній період. На період літньо-осінньої межени припадає річний мінімум – рівень води в річці, порівняно із середнім, знижується майже на півметра, цей період триває близько 1,5 місяці, а в цілому середня тривалість літньо-осінньої межени становить близько 5 місяців.

Взимку рівні води трохи вищі ніж влітку за рахунок танення снігів, в періоди відлиги [6].

Середні дати початку льодоставу на річці припадають на середину грудня, закінчення – кінець березня. Руйнується льодовий покрив під впливом тепла і механічної дії води.

Висновок. Річка Олешня – класична рівнинна мала річка помірного поясу, що протікає в межах Псельсько-Ворсклинського межирічного позальодовикового ландшафтного району Середньоруської височенної лісостепової провінції сильно розчленованих лесових рівнин. Фізико-географічні особливості річки, динамічна цілісність ландшафту, його структура та конфігурація обумовлена кліматичними умовами, літологічною будовою та рельєфом території, де протікає річка.

Список використаних джерел

1. Водний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 13.10.2021).
2. Хімко Р. В., Мережко О. І., Бабко Р. В. Малі річки – дослідження, охорона, відновлення. Київ: Інститут екології, 2003. 380 с.
3. Яцик А. В., Бишовець Л. Б., Богатов Є. О. та ін. Малі річки України: довідник. Київ: Урожай, 1991. 296 с.
4. Данильченко О.С. Річкові басейни Сумської області: геоecологічний аналіз: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 271 с.
5. Данильченко О. С. Оцінка антропогенного навантаження на басейни малих річок Сумського Придніпров'я // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. 2013. Т. 4 (31). С. 79–89.
6. Сумська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина Відповідальний редактор Т.В.Погурельська – К.:ТОВ «Видавництво «Мапа», 2006 – 20 с.
7. Водний і меліоративний фонди Сумської області : Довідник. Суми, 2006. 128 с.
8. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство.- Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010.- 184 с.: іл.
9. Карта Сумської області. URL: http://www.ua-maps.com/images/ukraine/topographic_maps/sumskaya_2.jpg.

10. Нешатаев Б. Н., Корнус А. А., Шульга В. П. Региональные природно-территориальные комплексы Сумского Приднепровья // Наукові записки СумДПУ ім. А.С.Макаренка. Екологія і раціональне природокористування, 2005. С. 10–31.

ОЦІНКА ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАНУ СТРИЙСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тесляк М. І., Петровська М. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

marichkateslyak@gmail.com

Стрийський район створено відповідно до постанови Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року. Розташований у південно-західній частині Львівської області, площею 3 891,1 км², що становить 17,8% її території. Районний та адміністративний центр – місто Стрий. У Стрийському районі є 7 міст, 6 селищ міського типу, 279 сільських населених пунктів і 14 територіальних громад. Щільність населення становить 83 ос./км².

Сьогодні демографічна ситуація в Україні перебуває у кризовому стані, ознаками чого є низький рівень народжуваності, зниження тривалості життя, підвищення вірогідності смертності чоловіків у працездатному віці, а також постійний міграційний вплив молоді, що негативно позначається як на чисельності та статеві-віковому складі населення, так і на народжуваності. Ці загальноукраїнські тенденції чітко простежуються і на прикладі Стрийського району.

Станом на 01.01.2021 р. кількість наявного населення становила 322, 9 тис. осіб або 12,9% Львівської області (друге місце серед районів Львівщини (після Львівського району)). Сільське населення переважає і становить 170,1 тис. осіб (52,7%), на міське припадає 47,3% (152,8 тис. осіб). Протягом останніх десяти років кількість наявного населення мала тенденцію до зменшення, як і в цілому у Львівській області [1].

Кількість постійного населення становила 321, 7 тис. осіб. З них міського населення – 150,7 тис. осіб (46,8%), сільського – 171,0 тис. осіб (53,2%) [1]. За статтю, як і в цілому у Львівській області, переважають жінки – 168,4 тис. осіб (52,4%), чоловіків – 153,3 тис. осіб (47,6%).

За окремими віковими групами переважає населення віком 15–64 років, що становить 220,1 тис. осіб або 68,4%. Найменшу частку становлять особи віком 65 років і старші – 49,0 тис. осіб або 15,2%. На дітей припадає 16,4% або 52,6 тис. осіб. У міській місцевості на дітей припадає 15,3%, а на осіб 65 років і старші 15,1%, Найвищу частку 70,3% становлять особи віком 15–64